

ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

AGRICULTURAL UNIVERSITY OF ATHENS

Κοινωνιολογία της Αγροτικής Ανάπτυξης

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη και Διαχείριση του Αγροτικού Χώρου»

Ενότητα 4: Κοινωνικές Τάξεις & Κοινωνικές Ανισότητες στην Ύπαιθρο (2/2) 1ΔΩ

Διδάσκων: Χαράλαμπος Κασίμης

Τμήμα: Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Μαθησιακοί στόχοι

- Το μάθημα στοχεύει σε μια ολιστική και κριτική προσέγγιση της έννοιας της αγροτικής ανάπτυξης μέσα από τη διδασκαλία βασικών εννοιών και μεθόδων για την κατανόηση μιας κοινωνικά ετερογενούς αγροτικής κοινωνίας. Πλαίσιο αναφοράς αποτελεί η Ελλάδα και οι χώρες της Ε.Ε.

Λέξεις κλειδιά

- Αγροτική κοινωνία, ύπαιθρος, ανάπτυξη, δημογραφία, αγροτική εκμετάλλευση, οικογενειακή γεωργία, φύλο, νέα αγροτικότητα, πολυλειτουργικότητα

Αστικοποίηση της υπαίθρου και κοινωνικοί διαχωρισμοί 1/11

- Η έννοια της αστικοποίησης των αγροτικών κοινωνιών αποτέλεσε ένα σημαντικό πεδίο έρευνας. Υπάρχουν τρεις τουλάχιστον τρόποι για να αναφερθεί κανείς στην αστικοποίηση:
 - Πρώτον, ως ένα δημογραφικό φαινόμενο κατά το οποίο ένα αυξανόμενο ποσοστό του πληθυσμού συγκεντρώνεται στις αστικές περιοχές
 - Δεύτερον, ως ένα κοινωνικό και οικονομικό φαινόμενο που είναι συστατικό της καπιταλιστικής εκβιομηχάνισης
 - Τρίτον, ως ένα φαινόμενο συμπεριφοράς, σύμφωνα με το οποίο οι μεγάλες πόλεις είναι κέντρα στα οποία αναπτύσσεται η κοινωνική αλλαγή
- Η αστικοποίηση των αγροτικών κοινωνιών μπορεί να οδηγήσει στην προαστιοποίηση ορισμένων αγροτικών κοινοτήτων που βρίσκονται κοντά σε μεγάλα αστικά κέντρα ή στην περαιτέρω μείωση του πληθυσμού των περισσότερο απομακρυσμένων αγροτικών κοινοτήτων

Αστικοποίηση της υπαίθρου και κοινωνικοί διαχωρισμοί 2/11

Εμπειρικές έρευνες σε διάφορες χώρες έχουν καταδείξει ότι υπάρχουν «νεοεισερχόμενοι» σε ορισμένες αγροτικές κοινότητες οι οποίοι έχουν «το χωριό στο μυαλό τους» (village in the mind) (σύμφωνα με τον Pahl), δηλαδή ενός ιδιαίτερου τύπου επιθυμητού οικιστικού περιβάλλοντος μέσα σε ένα «αγροτικό» περίγυρο.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ορισμένες κατηγορίες ατόμων που κατοικούν σε τέτοιες οριακές αγροτικές περιοχές:

- Πρώην κάτοικοι των αστικών περιοχών που ακόμα εργάζονται στην πόλη και διατηρούν τους κοινωνικούς δεσμούς με αυτή
- Κάτοικοι μερικού χρόνου που είναι ιδιοκτήτες εξοχικών κατοικιών, αγροτόσπιτων ή έχοντες εκμετάλλευση και την έχουν για χόμπι
- Αγρότες μερικής απασχόλησης που έχουν εκμετάλλευση, την αξιοποιούν, αλλά έχουν απασχόληση στην πόλη
- Αγρότες πλήρους απασχόλησης που κατοικούν στα χωριά αυτά
- Άλλους κατοίκους όπως εργάτες γης κοκ.

Αστικοποίηση της υπαίθρου και κοινωνικοί διαχωρισμοί 3/11

Αμπελώνας στην ομιχλώδη Καλιφόρνια

Αστικοποίηση της υπαίθρου και κοινωνικοί διαχωρισμοί 4/11

Στη Βρετανία στις δεκαετίες του 1960 και 1970 με τις αλλαγές που δρομολογούνταν στα μητροπολιτικά χωριά παρουσιάζονται ορισμένες κοινωνικές κατηγορίες όπως:

- Οι μεγάλοι ιδιοκτήτες γης
- Οι μισθωτοί που ζουν με το «χωριό στο μυαλό τους»
- Οι συνταξιούχοι αστοί εργαζόμενοι (που κατέχουν κεφάλαιο)
- Οι αστοί εργαζόμενοι (περιορισμένο κεφάλαιο, φθηνή κατοικία)
- Η αγροτική εργατική τάξη που μετακινείται καθημερινά προς την πόλη για εργασία
- Οι παραδοσιακοί κάτοικοι της υπαίθρου (εργάτες γης, τοπικοί έμποροι)

Αστικοποίηση της υπαίθρου και κοινωνικοί διαχωρισμοί 5/11

- Οι αγροτικές περιοχές δεν στηρίζονται πια σε αγροτικές κοινότητες με την παραδοσιακή έννοια του όρου
- Η κοινότητα μπορεί να θεωρηθεί πλέον ως ένα τοπικό κοινωνικό σύστημα, το οποίο άλλες φορές τείνει να είναι περισσότερο «αγροτικό» και άλλες φορές περισσότερο «αστικό»
- Η βρετανική γεωγραφική παράδοση (locality studies) ανέδειξε το γεγονός ότι η οικονομική αναδιάρθρωση που συνέβη κατά τις δεκαετίες του 1970 και 1980 και αφορούσε την αναδιάρθρωση της βιομηχανίας και των υπηρεσιών επηρέασε τα τοπικά συστήματα της κοινωνικής διαστρωμάτωσης των αγροτικών περιοχών
- Πιο συγκεκριμένα, σημειώνονται σημαντικές διαφορές ανάμεσα στη *νέα μεσαία κοινωνική τάξη και στην παλαιά, κατεστημένη αγροτική ταξική διάρθρωση (ανταγωνισμός μεταξύ μόνιμων κατοίκων – αγροτών – και νεοεισερχόμενων – αστών – απασχολούμενων στη μεταποίηση ή στις υπηρεσίες)*

Αστικοποίηση της υπαίθρου και κοινωνικοί διαχωρισμοί 6/11

- Η μείωση του αγροτικού πληθυσμού μπορεί να έχει τρία βασικά χαρακτηριστικά:
 - Μείωση του πληθυσμού, που συνδέεται με την αύξηση της μηχανοποίησης της γεωργικής παραγωγής και με την αύξηση της εξειδίκευσης, και οδηγεί στην μετανάστευση των νέων προς τις πόλεις και άρα στην γήρανση του πληθυσμού της αγροτικής κοινότητας.
 - Μετακίνηση πληθυσμού από τις αστικές περιοχές προς οικισμούς που πλέον αποκτούν τα χαρακτηριστικά περιοχών κατοίκησης πρώην αστικού πληθυσμού. Μεγάλο μέρος αυτών αφορά νέα άτομα που ανήκουν στη μεσαία τάξη και επιδιώκουν να μεταβάλουν την περιοχή κατοικίας τους.
 - Ανάκτηση του πληθυσμού μέσω της μετακίνησης συνταξιούχων προς τις αγροτικές περιοχές και της ανάπτυξης του φαινομένου της δεύτερης κατοικίας.

Αστικοποίηση της υπαίθρου και κοινωνικοί διαχωρισμοί 7/11

- Παράλληλα, η αστικοποίηση της υπαίθρου σημαίνει τον ουσιαστικό μετασχηματισμό της «κοινωνίας των χωρικών»:
 - Επεκτείνεται η καπιταλιστική γεωργία που έχει στόχο τη μείωση της τιμής των αγροτικών προϊόντων με βάση τη βιομηχανοποίηση και την εξειδίκευση της γεωργίας
 - Μειώνεται ο αριθμός των απασχολούμενων στη γεωργία, καθώς οι νέοι αναζητούν πιο προσοδοφόρα και υψηλότερου κύρους απασχόληση εκτός γεωργίας
 - Συντηρείται ή/ και σταδιακά επεκτείνεται η διπλή απασχόληση ή η πολυαπασχόληση
 - Μειώνονται οι εργάτες γης, ενώ πρόσφατα στην Ευρώπη άρχισαν να απασχολούνται στη γεωργία οικονομικοί μετανάστες

Αστικοποίηση της υπαίθρου και κοινωνικοί διαχωρισμοί 8/11

- Κατά τις δεκαετίες του 1970 και 1980 παρουσιάζεται το φαινόμενο κατά το οποίο ο πληθυσμός των αγροτικών περιοχών (πλέον αυτών που βρίσκονται κοντά στις αστικές περιοχές) αρχίζει να ανακάμπτει
- Το φαινόμενο αυτό που ονομάστηκε «αναστροφή της αστικοποίησης» (counterurbanization), καταγράφει μικρές μεν αλλά σημαντικές αυξήσεις του πληθυσμού των μικρότερων οικισμών και μείωση του πληθυσμού των μεγάλων αστικών κέντρων
- Σε ορισμένες περιπτώσεις αυτή η τάση συνδέθηκε και με την κυβερνητική στήριξη της αποκέντρωσης που βοηθήθηκε από την εφαρμογή προγραμμάτων για την ενδυνάμωση κάποιων περιοχών και ιδιαίτερα ορισμένων περιφερειακών περιοχών
- Συχνά υπογραμμίζεται ότι αυτή η αναστροφή συνδέεται με την αποστασιοποίηση από την πόλη, και την ανάγκη κάποιου πληθυσμού να ζήσει και να εργαστεί στην ύπαιθρο....

Αστικοποίηση της υπαίθρου και κοινωνικοί διαχωρισμοί 9/11

Περιοχή υπαίθρου στην Κορνουάλη

Η μελέτη της αναστροφής της αστικοποίησης στην Κορνουάλη, που βρίσκεται μακριά από μητροπολιτικές περιοχές, περιέγραψε έξι κατηγορίες «νεοφερμένων»:

Αστικοποίηση της υπαίθρου και κοινωνικοί διαχωρισμοί 10/11

1. Άτομα που μετακινούνται προς την αγροτική περιοχή για λόγους που συνδέονται με τη σταδιοδρομία τους και των οποίων η κατοικία είναι προσωρινή (στην Ελλάδα π.χ. δημόσιοι υπάλληλοι, στελέχη επιχειρήσεων)
2. Κατοικούντες στην περιοχή αλλά μετακινούμενοι καθημερινά προς την πόλη για να εργαστούν (commuters)
3. Επαγγελματίες αυτοαπασχολούμενοι και μικροί επιχειρηματίες που επέλεξαν να ζήσουν σε μια περιοχή λόγω καλύτερης ποιότητας ζωής
4. Βιοτέχνες, άτομα που ήθελαν μια καινούρια αρχή και ανθρώπους που θα απασχολούνταν στην επιχείρησή τους
5. Ειδικευμένοι μετανάστες που ψάχνουν να βρουν δουλειά και μετακινούνται σε διαφορετικές περιοχές
6. Μετανάστες μερικής απασχόλησης που επιλέγουν να εργαστούν για ένα μέρος του χρόνου και απασχολούνται στον τουρισμό της περιοχής

Αστικοποίηση της υπαίθρου και κοινωνικοί διαχωρισμοί 11/11

- Στη βρετανική περίπτωση, η αναστροφή της αστικοποίησης αφορά υπαλληλικά στρώματα που κυριάρχησαν σε αυτή την αναζωογόνηση/ «ανασυγκρότηση» της υπαίθρου
- Σημειώνεται χαρακτηριστικά ότι η ανάπτυξη της «τάξης των υπηρεσιών» (service class) (που αποτελείται από επαγγελματίες και διευθυντικά στελέχη) που αναζητούσε αγροτικές περιοχές για να κατοικήσει άλλαξε σημαντικά το χαρακτήρα της υπαίθρου
- Η εικόνα αυτής της τάξης είναι αγροτική, με ιδιαίτερη προτίμηση στη ειδυλλιακότητα του αγροτικού τοπίου η οποία βρίσκεται στην καρδιά του δικού της τρόπου ζωής
- Το αποτέλεσμα είναι ότι η βρετανική ύπαιθρος έχει γίνει περιοχή των «νέων» μεσαίων τάξεων
- Χρειάζεται να εξεταστεί με προσοχή ο ρόλος των μεσαίων τάξεων στην ύπαιθρο και να ληφθεί υπόψη ότι πολλές φορές εκφράζουν απόψεις και εικόνες της υπαίθρου που δεν αντιστοιχούν σε αυτή αλλά μάλλον στην δική τους πρόσληψη της υπαίθρου

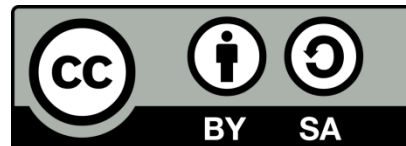
Βιβλιογραφία

- Α.Γ. Παπαδόπουλος (2007), “Κοινωνικές Ανισότητες και οι Κοινωνικές Επιπτώσεις της Αγροτικής Πολιτικής στην Ελληνική Ύπαιθρο”, στο *Η Κοινωνική Πολιτική σ’ ένα Μεταβαλλόμενο Περιβάλλον: Προκλήσεις και Προοπτικές*, Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου, Αθήνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο, σελ. 101-112.
- Urry, J. (1995), A Middle Class Countryside? in T. Butler and M. Savage (eds), *Social Change and Middle Classes*, London, Routledge, pp. 205-219.
- Cloke, P., Phillips, M. and Thrift, N. (1995), The new middle classes and the social constructs of rural living, in T. Butler and M. Savage (eds), *Social Change and Middle Classes*, London, Routledge, pp. 220-238.
- C. Kasimis and A.G. Papadopoulos (2001), The De-Agriculturalisation of the Greek Countryside: The Changing Characteristics of an Ongoing Socio-economic Transformation, στο L. Granberg, I. Kovach and H. Tovey (eds), *Europe’s Green Ring*, Aldershot, Ashgate, pp. 197-218

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδεια χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

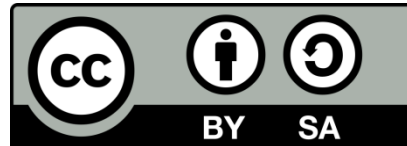
Σημείωμα Αναφοράς

- Copyright Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών 2014. Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης, Χαράλαμπος Κασίμης. «Κοινωνιολογία της Αγροτικής Ανάπτυξης». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://oceclass.aua.gr/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων, π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Η άδεια αυτή ανήκει στις άδειες που ακολουθούν τις προδιαγραφές του Ορισμού Ανοικτής Γνώσης [2], είναι ανοικτό πολιτιστικό έργο [3] και για το λόγο αυτό αποτελεί ανοικτό περιεχόμενο [4].

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

[2] <http://opendefinition.org/okd/ellinika/>

[3] <http://freedomdefined.org/Definition/EI>

[4] <http://opendefinition.org/buttons/>

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
 - το Σημείωμα Αδειοδότησης
 - τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
 - το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)
- μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.